

Др Санда Ђорац*

Прегледни научни чланак
УДК: 347.91/.95
DOI: 10.46793/GP.1102.19C

ПРЕСУДА ЗБОГ ИЗОСТАНКА - НЕКИ ОД УСЛОВА ЗА ДОНОШЕЊЕ СА АСПЕКТА СУДСКЕ ПРАКСЕ¹

Рад примљен: 30. 11. 2020.
Рад исправљен: 17. 12. 2020.
Рад прихваћен за објављивање: 22. 12. 2020.

Тужени који је пропустио да дође да припремно рочиште или на прво рочиште за главну расправу може бити санкционисан, па процесна неактивност уредно позваног туженог, уз испуњење Законом о парничном поступку прописаних услова, може резултирати доношењем пресуде због изостанка. У раду се анализирају, кроз ставове из судске праксе, нека питања која су везана за доношење ове једностране пресуде и кумулативно испуњење услова таксативно прописаних чл. 351 ст. 1 т. 1-5 Закона о парничном поступку.

Кључне речи: пресуде на основу диспозитивних радњи странака, пресуда због изостанка, услови за доношење, судска пракса у вези пресуда због изостанка.

I УВОД

Пресуда је парнична радња суда у којој је садржана одлука о петитуму тужбе, односно којом се решава спор који је био повод парници. Суд одлучује пресудом на ауторитативан и несумњив начин, примењујући (конкретизујући) апстрактну правну норму на појединачну (конкретну) животну ситуацију која му је предочена и о којој је извео неспоран закључак.² Теорија, на основу Закона о парничном поступку,³ спроводи бројне класификације пресуда према

* Доцент Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, scorac@jura.kg.ac.rs

¹ Рад је резултат истраживања на пројекту Правног факултета Универзитета у Крагујевцу „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније“.

² Д. Палачковић, *Парнично процесно право*, Крагујевац 2004, 231.

³ Закон о парничном поступку (ЗПП), *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС, 55/2014, 87/2018 и 18/2020.

различитим критеријумима.⁴ Један од критеријума који је у примени је и то да ли је пресуда резултат усменог контрадикторног расправљања, што је правило у парничном поступку, или се, пак, доноси само на основу чињеничних навода једне од странака, што представља изузетак.⁵ Као пресуде које нису последица контрадикторне расправе ЗПП допушта пресуду на основу признања, пресуду на основу одрицања, пресуду због пропуштања и пресуду због изостанка. У доношењу ових, тзв. једностраних пресуда, овлашћења суда су ограничена на испитивање да ли постоје законски услови за њихово доношење и да ли је диспонирање допуштено у конкретном случају, па у образложењу ових пресуда суд износи само разлоге који оправдавају њихово доношење.⁶

Анализирање свих пресуда донетих на основу диспозитивних радњи странака није могуће у раду овог обима, чак ни сваке посебно, па су обрађена само нека питања која се односе на пресуду због изостанка, те у вези са тим са аспекта судске праксе кумулативног испуњења услова таксативно прописаних чл. 351 ст. 1 т. 1-5 ЗПП. Стога се предмет рада односи на питање на који начин се ови услови за доношење пресуде због изостанка тумаче у судској пракси. Полази се од хипотезе да судови начелно имају обавезу да постигну висок ниво усклађености својих ставова које заузимају при тумачењу норми које примењују, па и оних које су релевантне за овај рад, а које се односе на испуњеност услова из ЗПП за доношење пресуде због изостанка, па се анализирање одлука наших судова у раду чини са циљем да се утврди који су се проблеми при томе поставили и мера у којој је усклађивање извршено.

II ПРЕСУДА ЗБОГ ИЗОСТАНКА

А. Генерални осврт

Одредбом чл. 351 ЗПП регулисана је пресуда због изостанка, као санкција за парнично пропуштање странке - изостанак уредно позваног туженог на

⁴ На пример, став суда према тужбеном захтеву, садржина заштите која се пресудом пружа, значај који има за окончање спора, према томе да ли је пресудом одлучено о целом тужбеном захтеву, односно о свим постављеним захтевима или само о делу, односно о једном или неким, итд. Више о врстама пресуда видети у В. Боранијашевић, *Врсте пресуда у парничном поступку*, докторска дисертација, Ниш, 2008.

⁵ О томе више М. Станковић, Д. Деспотовић, *Контрадикторне и пресуде на основу диспозитивних радњи странака у Србији и у упоредном праву*, Право - теорија и пракса бр.7-9, 2019, 82-102.

⁶ ЗПП у чл. 355 ст. 6 прописује: „У образложењу пресуде због пропуштања, пресуде на основу признања, пресуде на основу одрицања, пресуде због изостанка и пресуде донете на основу чл. 291 ст. 2 овог закона (тзв. пресуда без расправе) изнеће се само разлози који оправдавају доношење оваквих пресуда“.

законом одређено рочиште.⁷ Када тужени коме тужба није достављена на одговор, већ му је тужба достављена заједно са позивом на рочиште, не дође на припремно рочиште или на прво рочиште за главну расправу ако припремно рочиште није одржано или ако дође на та рочишта, али неће да се упусти у расправљање, а не оспори тужбени захтев, суд ће да донесе пресуду којом се усваја тужбени захтев, пресуду због изостанка,⁸ ако су испуњени следећи услови: 1) тужени је уредно позван; 2) тужени није поднеском оспорио тужбени захтев; 3) основаност тужбеног захтева произлази из чињеница наведених у тужби; 4) чињенице на којима се заснива тужбени захтев нису у супротности са доказима које је сам тужилац поднео или са чињеницама које су општепознате; 5) не постоје општепознате околности због којих тужени није могао да дође на рочиште.

Пресуду због изостанка суд неће донети и кад су испуњени напред наведени услови ако се ради о захтевима којима странке не могу располагати (чл. 3 ст. 3).⁹ Наиме, диспозитивна максима у парничном поступку подразумева право странака да предузимају оне парничне радње којима располажу захтевима истакнутим у поступку. Граница ових располагања јесте, по правилу, чл. 3 ст. 3 ЗПП који прописује да суд неће дозволити располагања странака која су у супротности са принудним прописима, јавним поретком, правилима морала и добрим обичајима. Законодавац је руковођен општим интересима поставио границе слободи располагања у поступку и те границе формулисао у наведеној законској одредби. Стога, суд не може донети пресуду због изостанка у парници где је диспозиција странака ограничена. Иако то Породичним законом није изричито прописано као за друге једностране пресуде (пресуда због изостанка се у наведеном закону и не помиње),¹⁰

⁷ Раније важећи ЗПП из 2004. године предвиђао је само пресуду због пропуштања као „санкцију“ за туженог који је неактиван - пропустио је да одговори на тужбу у законском року, а пресуда због изостанка била је предвиђена само за поступке у споровима мале вредности. Више о томе Н. Бодирога, *Пресуда због изостанка по новом ЗПП-у*, *Анали Правног факултета у Београду* бр.1, 2007, 136-146.

О разлозима да законодавац поново прихвати пресуду због изостанка као процесни инструмент опште парничне процедуре вид. Б. Познић, В. Ракић Водинелић, *Грађанско процесно право*, Београд, 2015, 444, В. Ракић Водинелић, *Закон о парничном поступку Србије 2011*, *Правни записи* бр. 2, 2011, стр.542.

⁸ Наведена пресуда се у теорији другачије назива и контумационом (лат. contumax – који се не покорава, тврдоглав), што упућује на закључак да се изриче као санкција за недопуштену тврдоглавост странке која одбија активно да учествује у поступку. М. Дика, *Грађанско парнично процесно право, Судске одлуке и судска нагодба*, Загреб, 2013, 276.

О контумацији као значајном институту грађанског процесног права видети више код М. Цимиrotић, *Појам и правна природа контумације*, *Анали Правног факултета у Зеници* бр. 20, 2017, 73.

⁹ ЗПП, чл.351 ст.2.

¹⁰ Породични закон (ПЗ), *Службени гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015.

доношење пресуде због изостанка не би било допуштено ни у поступцима из породичних односа, нпр. поступку у брачном спору,¹¹ поступку у спору о материнству и очинству,¹² поступку у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права.¹³

У чл. 351 ст. 3 ЗПП прописано је да ће се доношење пресуде због изостанка одложити ако је потребно да се претходно прибаве обавештења о околностима да ли је у питању захтев којим странке могу слободно располагати. Суд по службеној дужности испитује границе располагања, пошто су део императивног поретка парничног поступка.¹⁴ Ако суд посумња да се ради о захтеву којим странке не могу располагати мора да одложи рочиште како би прибавио одређене податке или исправе, извршио одређене провере, консултовао неки државни орган и слично. Уколико провера покаже да је реч о захтеву којим странке не могу располагати суд доноси решење којим одбацује тужбу.¹⁵

Дакле, поред таксативно наведених кумулативних услова који морају бити испуњени за доношење пресуде због изостанка предвиђена је и могућност одлагања њеног доношења, с тим да номотехника одредбе чл. 351 указује на то да у неким ситуацијама суд мора одложити доношење, каква је наведена ситуација у којој мора проверити допуштеност располагања, док у другим може одложити доношење ове пресуде, што би упућивало на дискреционо право суда по начелу целисходности. Тако се, нпр., доношење пресуде због изостанка може одложити када нема доказа да је тужени уредно позван, а несумњиво је да му је позив упућен. У том случају суд ће одредити рок, који не може бити дужи од 30 дана за доставу у Републици Србији, односно дужи од рока потребног за достављање нашим држављанима у иностранству у смислу чл. 133 ст. 2,¹⁶ да се провери да ли је тужени уредно позван. Ако се у одређеном року утврди да је тужени био уредно позван, суд ће донети пресуду због изостанка.¹⁷ ЗПП прописује и да у овим случајевима, пресуду због изостанка

¹¹ ПЗ, чл.224.

¹² ПЗ, чл.258.

¹³ ПЗ, чл.271.

¹⁴ М. Салма, *Пресуда због изостанка*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду бр.2, 2012, 150.

¹⁵ У теорији је оваква позиција суда објашњена и потребом примене истражне масиме која овлашћује суд да утврђује чињенице које странке нису изнеле и да изводи доказе које странке нису предложили. У том смислу М. Dika, *op.cit.*, 294.

¹⁶ ЗПП овом одредбом прописује да ако се достављање писмена врши држављанима Републике Србије у иностранству, оно може да се изврши преко надлежног конзуларног представника или дипломатског представника Републике Србије који врши конзуларне послове у страни држави или преко правног лица међународно регистрованога за обављање послова достављања.

¹⁷ ЗПП, чл.351 ст.5.

Санда Ђорац, Пресуда због изостанка - неки од услова за доношење
са аспекта судске праксе (стр. 19-35)

суд редовно доноси без изјашњавања странака.¹⁸ Изјашњење странака са једне стране није ни потребно - тужилац се не изјашњава, јер суд доноси ову пресуду на основу стања у списима предмета, ако су испуњене материјалне и процесне претпоставке за њено доношење, док, са друге стране, није ни могуће када је у питању тужени, јер на рочиште није приступио.

Даље, одредбом чл. 351 ст. 4 ЗПП прописује да ако из чињеница наведених у тужби не произлази основаност тужбеног захтева, а тужба на рочишту није преиначена, суд ће донети пресуду којом се тужбени захтев одбија. Другим речима, поступак не може бити окончан пресудом због изостанка, која подразумева усвајање тужбеног захтева, и када су за то били испуњени законски услови, али је на рочишту, са којег је тужени изостао, тужилац преиначио тужбу. У том случају се примењују процесна правила предвиђена за субјективно, односно објективно преиначење, па туженом мора бити пружена прилика да се о преиначењу изјасни, односно да свој пристанак.¹⁹

Пресуду којом се тужбени захтев одбија закон не сматра пресудом због изостанка, што има значаја за разлоге жалбе, јер тужилац онда пресуду може жалбом побијати из свих законских разлога, па и због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања.²⁰

Пресуду због изостанка доноси судија појединац или председник већа на рочишту (припремном или ако припремно рочиште није одржано на првом рочишту за главну расправу) на којем је нужно да тужилац присуствује. За доношење ове пресуде морају бити испуњене све процесне претпоставке које

¹⁸ ЗПП, чл.351 ст.6.

¹⁹ У судској пракси наилазимо на исти став, па је у једном случају жалба на пресуду због изостанка била основана у ситуацији када је тужилац тужбеним захтевом тражио накнаду штете због повреде права на суђење у разумном року, јер у конкретном случају на заказано рочиште заступник туженог није дошао, а уредно је примио позив, тада је тужилац извршио објективно преиначење тужбеног захтева захтевајући исплату у иностраној валути – еврима, па је суд донео пресуду због изостанка. Основано се жалбом указује да је учињена наведена битна повреда одредаба парничног поступка јер туженом није дата могућност да расправља пред судом, с обзиром да је пуномоћник тужиоца на спорном рочишту преиначио тужбени захтев у односу на основни постављени захтев (а што представља промену истовестности захтева, прим. аут.), да је првобитно тражена накнада у динарима, а потом накнада у еврима, да је у смислу чл.200 ст.1 ЗПП за овакво преиначење тужбе потребан пристанак туженог или одлука суда да дозвољава преиначење тужбе у смислу чл.199 ст.2 ЗПП, те је суд био дужан да туженом достави препис записника са преиначеним тужбеним захтевом, јер је нужно да се прво реши та правна ситуација, а тек потом да се одлучи да ли има места доношењу пресуде због изостанка (Решење Вишег суда у Чачку, Гж. 2/2019 од 22.1.2019. године, необјављено).

²⁰ Наиме, тзв. једностране пресуде, у које се, како је већ поменуто, убраја и пресуда због изостанка, жалбом се могу побијати због погрешне примене материјалног права и због битне повреде одредаба парничног поступка, односно жалба се не може изјавити због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања.

се тичу допуштености тужбе.²¹ Ово ЗПП изричито не предвиђа, али ако је ова пресуда у форми и дејствима једнака свакој другој контрадикторној мериторној пресуди, то за њено доношење важе све процесне претпоставке као и за сваку другу пресуду.²²

Услов за доношење ове пресуде је пасивност туженог.²³ Она се може тумачити као његово саглашавање са наводима и захтевима противника (принцип афирмативне литисконгестације),²⁴ односно да се из понашања туженог претпоставља његово признање чињеница изнесених тужбом.²⁵ Но, за доношење пресуде због изостанка, само признање чињеница није довољно. ЗПП предвиђа да чињенице на којима се заснива тужбени захтев нису у супротности са доказима које је сам тужилац поднео уз тужбу или са чињеницама које су општепознате, па ако се признање чињеница од стране туженог претпоставља и довољно је, онда не би било потребе да се уопште говори о овом услову, у смислу да нема противречности изнесених чињеница и приложених доказа зато што се признате чињенице не доказују (осим изузетно).

У теорији је изнет став да се пресуда због изостанка заснива на тези да тужени својом пасивношћу признаје истинитост неповољних чињеничних навода тужиоца са којима је претходно био упознат, а не тези да тужени признаје основаност тужбеног захтева.²⁶ Када би пасивност туженог значила признање захтева, суд не би био овлашћен да испитује да ли из чињеница наведених у тужби произилази основаност тужбеног захтева.²⁷

За доношење ове пресуде у нашем праву није потребан никакав формалан предлог тужиоца, али у пракси иницијатива најчешће потиче од њега. Мада,

²¹ У том смислу А. Јакшић, *Грађанско процесно право*, Београд, 2017, 558, који говори о пресуди због пропуштања која са пресудом због изостанка има заједничке правне особине.

²² *Ibid.*

²³ Суд нема делотворна средства којим би принудио пасивну странку да се користи својим процесним овлашћењима. У савременом парничном поступку нема места присилним мерама усмереним ка пасивној странци, којим ће се странка принудити да приступи на рочиште односно да расправља пред судом, из разлога што диспозациона максима ексклутира примену казних мера према парничарима. А. Јаневски, М. Ракочевић, *Овлашћење или дужност странака да расправљају пред судом - последице пасивности странака у парничном поступку*, у: Владавина права и правна држава у региону (ур. Г. Марковић), Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 2014, 341, према С. Омановић, *Contumacia*, Бихаћ, 2002, 7.

²⁴ Систем афирмативне литисконгестације подразумева да се пасивност странке тумачи као саглашавање са наводима противника. У том смислу М. Dika, *op.cit.*, 282.

²⁵ О другачијем схватању пресуде због изостанка у немачком праву, у смислу да није заснована на фикцији признања тврдњи, видети више код М. Кнежевић, *Расправно начело у српском парничном поступку*, докторска дисертација, Нови Сад, 2014, 139.

²⁶ S. Triva, M. Dika, *Грађанско парнично процесно право*, Zagreb, 2004, 611.

²⁷ *Ibid.*

Санда Ђорац, Пресуда због изостанка - неки од услова за доношење са аспекта судске праксе (стр. 19-35)

суд је овлашћен по службеној дужности да исту донесе када су испуњени сви законом прописани услови.

Услови за доношење пресуде због изостанка једнаки су како у општем, тако и у посебном поступку, у спору мале вредности, који је регулисан одредбом чл. 475 ст. 2 ЗПП. Но, наведена норма садржи упућивање на одредбу чл. 351 и услови за доношење пресуде због изостанка у парницама о споровима мале вредности нису строжији, односно нису предвиђени неки додатни услови за доношење ове пресуде.²⁸ У вези са тим је став судске праксе да се на пресуду због изостанка која се доноси у парницама о спору мале вредности односе и одредбе свих осталих ставова садржаних у чл. 351, тако да могућност доношења пресуде због изостанка у одредби чл. 475 ст. 2 ЗПП није ни било потребно предвидети, јер је исто већ јасно и детаљно дефинисано у чл. 351.²⁹

Б. Испуњење услова из чл. 351, ст. 1, т. 1-5

Пресудом због изостанка суд усваја тужбени захтев, ако су кумулативно испуњени услови које ЗПП предвиђа.³⁰ Но, имајући у виду бројна и различита питања која се могу везивати за доношење пресуде због изостанка, а овим радом немогуће је исцрпети све теме, након напред наведеног генералног осврта, наше интересовање смо ограничили на услове из чл. 351 ст. 1 т. 1-5 са аспекта судске праксе.

²⁸ Вид. Одговори на питања привредних судова који су утврђени на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаној дана 7.11.2016. и 8.11.2016. године и на седници Одељења за привредне преступе одржаној дана 10.11.2016. године, Судска пракса привредних судова - Билтен бр. 4/2016, www.propisionline.com, датум посете: 06.11.2020.

²⁹ Вид. Одговори на питања привредних судова који су утврђени на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаној дана 3.11.2015., 4.11.2015. и 26.11.2015. године и на седници Одељења за привредне преступе и управно-рачунске спорове одржаној дана 30.11.2015. године - Судска пракса привредних судова - Билтен бр. 4/2015, www.paragraf.rs, датум посете: 6.11.2020.

³⁰ Судска пракса потврђује став да суд увек испитује кумулативну испуњеност свих услова ради доношења пресуде због изостанка (вид. Пресуда Вишег суда у Пожаревцу, Гж2. 413/2015 од 28.5.2015. године, необјављено; Решење Привредног апелационог суда, Пж.1826/2013(1) од 13.6.2013. године, необјављено; Решење Вишег суда у Пожаревцу, 1 Гж. 801/15 (2012) од 01.10.2015. године, Билтен Вишег суда у Пожаревцу, број 2, 2016., Intermex, аутор сентенце: И. Ђорђевић; Пресуда Основног суда у Чачку П.бр. 109/18 од 26.4.2018. и Решење Вишег суда у Чачку Гж. 345/18 од 15.4.2019. године, необјављено; Пресуда Основног суда у Ивањици П.бр. 31/15 од 8.11.2016. и Решење Вишег суда у Чачку Гж. 791/18 од 10.1.2019. године, необјављено; Решење Привредног апелационог суда, Пж. 5504/2015 од 20.7.2017. године, необјављено).

1. Тужени је уредно позван

Први од услова за доношење пресуде због изостанка је да је тужени уредно позван на припремно рочиште или на прво рочиште за главну расправу (ако припремно рочиште није одржано). Уредна је она достава која је извршена у складу са правилима достављања прописаним у ЗПП.³¹ Позив, поред тога што мора бити уредан, мора бити и благовремен,³² а то подразумева да се позив за припремно рочиште и за прво рочиште за главну расправу доставља најкасније осам дана пре дана одржавања рочишта.³³ Редовно се уз позив туженом доставља и тужба (са прилозима) да се са садржином исте / истих упозна.

Уредно позивање туженог на рочиште од изузетне је важности. Пропуштањем достављања позива туженом ускраћује му се могућност да расправља пред судом и да активно учествује у парничном поступку, чиме се повређује начело контрадикторности и равноправности странака. Са физичким недоласком на заказано рочиште изједначаје се ситуација у којој је тужени приступио, али неће да се упусти у расправљање и не оспорава тужбени захтев.³⁴ Иако у ЗПП није изричито речено, треба узети да се са изостанком и одбијањем упуштања у расправљање поистовећује и случај у коме је тужени приступио на рочиште, али се са њега без одобрења суда удаљио, не оспоривши претходно тужбени захтев.³⁵

Суд ће у позиву за припремно рочиште или прво рочиште за главну расправу да упозори странке на законске последице изостанка са рочишта.³⁶

³¹ Тако суд у једном случају наводи да достава тужбе и позива туженој није уредна, јер је извршена у установи у којој тужена ради, а не туженој (лично, прим. аут.), па је достава извршена супротно одредби из чл.141 ЗПП, због чега пресуда због изостанка није могла бити донета (Пресуда Основног суда у Чачку П. 495/16 од 04.04.2016. и Решење Вишег суда у Чачку Гж.1441/17 од 19.02.2018. године, необјављено).

³² ЗПП, чл.105 ст.2. прописује да ће суд на рочиште благовремено да позове странке и остала лица чије присуство сматра потребним. Уз позив ће странци доставити поднесак који је дао повод за одређивање рочишта, а у позиву ће се назначити место, просторија и време одржавања рочишта. Ако се уз позив не доставља поднесак, у позиву ће да се наведу странке, предмет спора, као и радња која ће да се предузме на рочишту.

³³ ЗПП, чл.303 ст.3 и чл.309 ст.6, који за сва рочишта за главну расправу предвиђа сходну примену одредбе чл.303 ст.3 ЗПП.

³⁴ С. Трива, М. Дика, ор. cit., 610; Б. Познић, В. Ракић Водинелић, ор.cit., 444.

³⁵ *Ibid.*

³⁶ У једној одлуци наводи се околност да се из списка предмета не може утврдити да је туженом позив на рочиште за главну расправу уручен у складу са одредбом чл.473 ЗПП, којим је прописано да ће се у позиву за главну расправу навести поред осталог да се сматра да је тужилац повукао тужбу ако не дође на рочиште за главну расправу, да ће суд ако тужени изостане са рочишта за главну расправу да донесе пресуду због изостанка (чл. 351), да ће суд да упозори странку да у овом поступку треба све чињенице и доказе да изнесе до закључења првог рочишта за главну расправу, да у жалби против пресуде не могу да се износе нове чињенице и предлажу нови докази, као

Санда Ђорац, Пресуда због изостанка - неки од услова за доношење
са аспекта судске праксе (стр. 19-35)

Околност да туженом нису унапред саопштене последице изостанка са рочишта, односно последице његове пасивности, резултира тиме да пресуда због изостанка не може бити донета. Тако је у једном случају суд туженом доставио позив за припремно рочиште који не садржи упозорење на последице изостанка туженог са рочишта, већ само упозорење на последице изостанка тужиоца, па се тиме не може сматрати да је достава уредна у смислу одредбе чл. 351 ЗПП.³⁷ У истој одлуци се даље наводи да је чињеница да тужени није дошао на рочиште за главну расправу, али да није ни уредно позван, при чему је тужени уредно достављеним поднеском обавестио суд о спречености да приступи на расправу, са захтевом за одлагање рочишта, чиме је суштински тражио могућност за изјашњење о наводима тужбе и тужбеног захтева.³⁸ Даље, оправдан је став суда да нису испуњени услови за доношење пресуде због изостанка у случају када тужени нису уредно позвани, јер списима приложена повратница не садржи датум пријема, нити потпис примаоца, нити потпис достављача, а ни друготужени није позван на рочиште, јер је списима приложена празна повратница у коју ништа није унето.³⁹

Са друге стране, када су испуњени законски услови за доношење пресуде због изостанка, према ставу израженом у судској пракси нису релевантни наводи туженог да је рочиште пропустио из њему оправданих разлога. На пример, наводи жалбе туженог да на рочиште није дошао због путовања у иностранство.⁴⁰ У пракси, у случају неприступања туженог на рочиште, када је исти обавестио суд да због здравствених проблема није у могућности да присуствује, не значи да се нису стекли услови за доношење пресуде због изостанка, јер када се ради о спору мале вредности, суд не цени оправданост разлога изостанка са рочишта, већ их странка може истицати у предлогу за враћање у пређашње стање.⁴¹ У другом случају, пак, суд је донео решење којим је одбијен предлог за враћање у пређашње стање, јер је на рочишту коме тужени није приступио донета пресуда због изостанка. Суд је био става да је тужени имао довољно времена да обавести суд да тога дана слави крсну славу,

и да одлука може да се побија само због битних повреда одредаба парничног поступка из чл.374 ст.2 ЗПП и због погрешне примене материјалног права (Решење Привредног апелационог суда, Пж. 9564/2013 од 27.2.2015. године, необјављено).

³⁷ Пресуда Основног суда у Ивањици, П. 233/16 од 15.10.2016. године и Пресуда Вишег суда у Чачку, Гж. 845/16 од 24.1.2017. године, необјављено.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ Решење Привредног апелационог суда, Пж. 5504/2015 од 20.7.2017. године, необјављено.

⁴⁰ Решење Вишег суда у Пожаревцу, Гж. 394/14 од 4.4.2014. године, необјављено.

⁴¹ Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 8317/2013 од 13.11.2013. године, необјављено.

што би био оправдан разлог за одлагање рочишта, па како то није учинио, предлог за враћање у пређашње стање је одбијен.⁴²

Сврха пресуде због изостанка је својеврсно јачање процесне дисциплине у комбинацији са начелом формалне истине, те је управо из тог разлога она нормативно позиционирана тако да се везује за тачно одређени процесни моменат - почетак парнице (припремно рочиште или прво рочиште за главну расправу).⁴³ Управо у том моменту изостанак процесне активности туженог и пасивно држање према сопственим процесним правима може резултовати последицом у виду доношења пресуде због изостанка.^{44,45} Законска одредба која се односи на ову пресуду не може се аналогно применити за случај сваке даље процесне неактивности туженог, односно изостанка са било којег другог рочишта на које је уредно позван.⁴⁶

2. Тужени није поднеском оспорио тужбени захтев

Други од таксативно набројаних услова, које закон прописује за доношење пресуде због изостанка, је да тужени није поднеском оспорио тужбени захтев. Пропуштање туженог да се од тужбе брани и да предузима парничне радње које му у том циљу стоје на располагању представља вид страначке диспозиције.⁴⁷ Теза о диспозитивном карактеру пресуде због изостанка своје оправдање проналази у околности да је туженом (коме је тужба заједно са позивом на прво рочиште уредно достављена са одговарајућим упозорењем о последицама пропуштања да најкасније на том рочишту оспори тужбени захтев) била дата могућност да оспори тај захтев и тиме створи услове за настављање контрадикторног поступка, због чега му се и може импутирати да је пристао на законом предвиђене последице свог пропуштања, да их је хтео.⁴⁸

⁴² Решење Основног суда у Чачку, П. 937/17 од 17.1.2019. и Решење Вишег суда у Чачку, Гж. 1505/19 од 27.11.2019. године, необјављено.

⁴³ Решење Апелационог суда у Новом Саду, Гж.940/2018(1) од 7.3.2018. године, необјављено.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ По одредбама ЗПП из 2004. у споровима мале вредности суд је могао да донесе ову пресуду и када је тужени изостао са неког другог рочишта за главну расправу, те је суд самим тим морао ценити наводе и доказе туженог изнете у дотадешњем току поступка. М. Салма, *op.cit.*, 151.

⁴⁶ Тако суд не сматра да је могуће донети пресуду због изостанка у ситуацији када првостепени суд заснује ожалбену пресуду на аналогној примени регулативе чл.351 ст.1 ЗПП, налазећи да неприступање туженог на прво рочиште одржано у поступку након укидања претходне првостепене пресуде, може да резултује доношењем пресуде због изостанка, оцењујући да су испуњени сви кумулативно прописани услови за њено доношење (Решење Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 940/2018(1) од 7.3.2018. године, необјављено).

⁴⁷ Г. Станковић, *Грађанско процесно право*, Београд, 2004, 436.

⁴⁸ М. Dika, *op.cit.*, 277.

Санда Ђорац, Пресуда због изостанка - неки од услова за доношење
са аспекта судске праксе (стр. 19-35)

Пресуда због изостанка се може донети под условом да суд туженом није наложио да одговори на тужбу.⁴⁹ Уколико, пак, наложи туженом да одговори на тужбу, а тужени то пропусти суд доноси пресуду због пропуштања.⁵⁰ Но, иако суд туженом није наложио да одговори на тужбу, тужени има бројне могућности и овлашћења да се брани од тужиочевог захтева, односно да га оспорава. Заправо он сваком процесном радњом, осим признањем захтева, фактички може манифестовати неслагање са захтевом тужбе.⁵¹ Исти став по том питању заузима и судска пракса, па се у једној одлуци наводи да када тужени који је уредно позван не приступи на припремно рочиште, а поднеском оспори тужбени захтев, нема услова за доношење пресуде због изостанка.⁵² При томе, то оспоравање не мора да буде образложено, довољно је да се из његове садржине може закључити да тужени доводи у питање основаност тужбеног захтева. На тај начин он спречава доношење пресуде због изостанка. Тако се у једној одлуци наводи да нема услова за доношење ове пресуде у ситуацији када тужени поднеском оспори тужбени захтев, без обзира на чињеницу да ли је за наводе којима је оспорио захтев тужиоца доставио и доказе.⁵³ Уз то, као оспоравање тужбеног захтева треба тумачити и приговор на закључак извршитеља којим је тужени оспорио тужиочево потраживање у целисти као неосновано.⁵⁴

У пракси се поставило и питање да ли се приговор поднет на донето решење о извршењу у извршном поступку чијим усвајањем је предмет прешао у парницу третира у парници као поднесак којим је оспорен тужбени захтев и да ли се у таквој ситуацији уколико не дође на рочиште тужени, а никакав други поднесак у парници није поднео, може донети пресуда због изостанка. Наиме, одредбом чл. 351 ЗПП прописано је да се пресуда због изостанка доноси када тужени није поднеском оспорио тужбени захтев, што даље значи да када је поступак започет предлогом за извршење на основу веродостојне

⁴⁹ Тужба се не доставља на одговор нпр. у посебним поступцима (у парницама због сметања државине, у споровима мале вредности, у потрошачким споровима).

⁵⁰ ЗПП, чл. 350.

⁵¹ Решење Апелационог суда у Новом Саду, Гж 940/2018(1) од 7.3.2018. године, необјављено.

⁵² Решење Вишег суда у Новом Саду, Гж. 2370/2012 од 5.9.2013. године, необјављено.

⁵³ Решење Привредног апелационог суда, Пж.5977/2013 од 11.12.2013. године, необјављено; Решење Привредног апелационог суда, Пж. 3651/2013 од 10.10.2013. године, необјављено.

⁵⁴ Решење Привредног апелационог суда, Пж.1826/2013(2) од 13.6.2013. године - Судска пракса привредних судова - Билтен бр. 4/2013.

У том смислу је и Решење Привредног апелационог суда, Пж. 44/2013(2) од 24.1.2013. године, Судска пракса привредних судова - Билтен бр.4/2013, када је приговором против решења о извршењу, донетим на основу веродостојне исправе, тужени оспорио потраживање тужиоца, па је суд заузео став да се нису стекли услови из чл.351 ЗПП за доношење пресуде због изостанка.

исправе у извршном поступку, а потом по приговору туженог настављен према одредбама ЗПП, нема места доношењу пресуде због изостанка, с обзиром да је захтев тужиоца оспорен кроз приговор на решење о извршењу на основу веродостојне исправе.⁵⁵

Даље, имајући у виду одредбе ЗПП нису испуњени услови за доношење пресуде због изостанка, ако је тужени, коме тужба није достављена на одговор, поднеском оспорио тужбени захтев тужиоца, а на заказано рочиште није приступио.⁵⁶ И у ситуацији када је тужени, иако му дакле суд није наложио, доставио писмени одговор на тужбу, чак и супротно року из чл. 98. ст. 5 ЗПП,⁵⁷ суд није овлашћен да донесе пресуду због изостанка, јер је достављањем истог оспорио тужбу и тужбени захтев.

Међутим, наводи туженог којима у жалби истиче да је благовремено обавестио суд о спречености да, због болести, приступи рочишту за главну расправу нису од утицаја, односно нису сметња за доношење пресуде због изостанка, јер у конкретном случају поднеском којим тужени обавештава суд да је спречен да приступи рочишту за главну расправу није оспорио тужбени захтев.⁵⁸

3. Основаност тужбеног захтева произлази из чињеница наведених у тужби

Једна од претпоставки за доношење пресуде због изостанка је и да основаност тужбеног захтева произлази из чињеница наведених у тужби (конклузивност тужбе).⁵⁹ Тако, суд може усвојити тужбени захтев само ако из чињеница наведених у тужби произлази да је тужбени захтев материјалноправно основан. Другим речима, пасиван став туженог, који се огледа у пропуштању рочишта за предузимање процесних радњи, не треба да успорава ток поступка, нити да спречи његово развијање. Закон налаже у оваквој процесној ситуацији суду да у подлогу своје одлуке узме само наводе присутне странке, па се у овој ситуацији не доказују чињенице на којима је тужбени захтев заснован, односно суд не изводи доказивање чињеничних навода тужбе, него на исте како их је изложио тужилац примењује материјално

⁵⁵ Вид. Одговори на питања привредних судова који су утврђени на седници Одељења Привредног апелационог суда одржаној 14.11.2013. год. - Судска пракса привредних судова - Билтен бр. 3/2013, www.paragraf.rs, датум посете: 7.11.2020.

⁵⁶ Пресуда Основног суда у Ужицу, П. 64/16 од 11.12.2018. и Решење Вишег суда у Ужицу, Гж. 84/19 од 13. 12. 2019. године, необјављено.

⁵⁷ ЗПП, у чл.98. ст.5 прописује да се писани поднесци подносе искључиво изван рочишта и то најкасније 15 дана пре дана одржавања рочишта.

⁵⁸ Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 9174/2012 од 1.11.2012. године, Судска пракса привредних судова - Билтен бр. 4/2012.

⁵⁹ Више о овом услову видети код. Н. Петрушић, *Основаност тужбеног захтева као услов за доношење пресуде због изостанка*, Зборник радова Правног факултета у Нишу бр. 24, 1984, 161-168.

Санда Ђорац, Пресуда због изостанка - неки од услова за доношење
са аспекта судске праксе (стр. 19-35)

право.⁶⁰ У погледу овог услова наша судска пракса има јединствен, односно неподељен став.⁶¹

Дакле, о основаности тужбеног захтева суд доноси одлуку са становишта правилне примене материјалног права на чињеничне наводе садржане у тужби, поткрепљене неопходним доказима, које тужени, иако му је омогућено, није оспорио. Како се у теорији наводи, суд ће у подлогу своје одлуке узети тужиоцеве наводе без извођења доказа, односно наводи из тужбе су чињенична подлога на коју ће парнични суд применити у поступку судског силогизма адекватну норму материјалног права.⁶² Ипак, ако основаност тужбеног захтева не произилази из чињеница наведених у тужби, јер је, на пример, у једном случају тужилац у тужби навео да је у базену купалишта туженог задобио лаке телесне повреде, али није описао на који начин је до повређивања дошло, па се из наведене чињенице у тужби не може закључити да ли постоји одговорност туженог за штету коју тужилац у овој парници потражује,⁶³ суд не може донети пресуду због изостанка.

При томе, не треба схватити да нема услова за доношење пресуде због изостанка када тужилац у тужби предложи извођење доказа. Овакво тумачење не би било одрживо стога што тужилац увек уз тужбу предлаже доказна средства за извођење током поступка. Односно, странке су дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтеве, као и да дају предлог доказних средстава којима ће се те чињенице утврдити.⁶⁴ Уз то, тужилац у моменту подношења тужбе и не зна да ће тужени изостати са рочишта, па се не устручава да предложи да чињенични наводи у тужби буду разјашњени извођењем предложених доказних средстава. Међутим, код пресуде због изостанка доказивање се не спроводи, односно истинитост навода из тужбе се не проверава у поступку доказивања. Став теорије је ипак да то никако не ослобађа суд од обавезе да провери да ли су чињенице наведене у тужби у складу са исправама приложеним уз тужбу, као и са општепознатим чињеницама и да суд то чини приликом претходног испитивања тужбе.⁶⁵

Наведени став теорије прихваћен је и у пракси. Тако, у још једном од издвојених случајева из судске праксе тужилац наводи да је деликтном радњом туженог повређен, описује повреду и тврди да му је услед ње проузрокована нематеријална штета, јер је трпео физичку бол и страх високог интензитета и

⁶⁰ Решење Вишег трговинског суда Пж. 6879/04 од 30.11.2004. године, необјављено.

⁶¹ На пример, Решење Вишег трговинског суда у Београду, Пж. 1813/02 од 27.03.2002. године, необјављено; Решење Вишег привредног суда у Београду, Пж. 6127/98 од 04.09.1998. године, необјављено.

⁶² Д. Палачковић, *op. cit.*, 237.

⁶³ Решење Вишег суда у Пожаревцу, Гж. 211/2013(2012) од 19.3.2013. године, необјављено.

⁶⁴ Н. Бодирога, *Пресуда због изостанка по новом ЗПП-у*, *Анали Правног факултета у Београду* бр.1, 2007, 143.

⁶⁵ М. Салма, *op. cit.*, 152.

дугог трајања, да је физичка бол изнова настала када се, због намештања пирамиде носа, јавио лекару (дакле први пут трпи бол у тренутку повређивања, затим приликом лекарске интервенције), да болови и страх трају месецима након повређивања.⁶⁶ У тужби не наводи шта је разлог страха, нити га описује, већ само тврди да га трпи, предлаже "економско-финансијско вештачење" путем вештака медицинске струке (за претпоставити је да је реч о омашци у писању тужбе).⁶⁷ Како из чињеничних навода тужбе произилази паушално навођење интензитета и трајања страха и физичког бола, при чему се, у вези страха, у тужби не наводи због чега тужилац страхује (страх није описан), по становишту суда није испуњен услов за доношење пресуде због изостанка по захтеву за накнаду нематеријалне штете.⁶⁸ Дакле, суд је сматрао да не може просудити о основаности захтева за накнаду штете, с обзиром на чињеничне наводе тужбе и предлога за извођење доказа. Исти став, да нема услова за доношење пресуде због изостанка, суд је заузео и у случају у коме се наводи да ако је поднета тужба за исплату накнаде штете по основу регреса уз навођење одређеног новчаног износа а у чињеничним наводима тужбе се предлаже вештачење од стране вештака економске струке.⁶⁹

Могло би се сходно напред наведеном закључити да предлагање доказа за извођење у тужби спречава доношење пресуде због изостанка само у случају када њиховим извођењем треба потврдити основаност тужбеног захтева, на пример, када је у прилог доказивања основаности тужбеног захтева тужилац предложила саслушање сведока.⁷⁰ Непостојање услед тога услова за доношење пресуде због изостанка потврдио је и другостепени суд, који је утврдио да је жалба туженог изјављена против пресуде због изостанка првостепеног суда основана, с обзиром да из изнетог произлази да се основаност захтева тужиле може утврдити тек након извођења предложених доказа.⁷¹

Интересантан је и случај из праксе који се односи на немогућност потраживања камате на досуђене трошкове парничног поступка као главног потраживања у другој парници. Тужилац у поступку из кога потиче потраживање трошкова спора није поставио захтев за камату на трошкове спора. Тужени није приступио на прво рочиште за главну расправу. На основу чињеничног стања у списима првостепени суд је оценио да основаност тужбеног захтева произлази из чињеница наведених у тужби и донео пресуду због изостанка којом је усвојио тужбени захтев. Међутим, овакву одлуку првостепеног суда инстанциони суд није прихватио као правилну, јер је

⁶⁶ Решење Вишег суда у Суботици, Гж. 217/2012 од 24.5.2012. године, необјављено.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ Пресуда Основног суда у Ужицу, П.бр. 932/18 од 15.1.2019. и Решење Вишег суда у Ужицу, Гж.189/19 од 26.2.2019. године, необјављено.

⁷⁰ Пресуда Основног суда у Ужицу, П.1040/16 од 26.2.2018. и Решење Вишег суда у Ужицу, Гж. 307/19 од 15.5.2019. године, необјављено.

⁷¹ *Ibid.*

погрешно првостепени суд применио материјално право када је оценио да основаност тужбеног захтева произлази из чињеница наведених у тужби и да тужиоцу припада право на исплату законске затезне камате обрачунате на трошкове поступка који потичу из другог поступка, а на шта тужени основано указује жалбом.⁷²

4. Чињенице на којима се заснива тужбени захтев нису у супротности са доказима које је сам тужилац поднео или са чињеницама које су општепознате

Следећи услов за доношење пресуде због изостанка је да чињенице на којима се заснива тужбени захтев нису у супротности са доказима које је сам тужилац поднео или са чињеницама које су општепознате. Ово је услов који је неспорно повезан уз претходни услов и претходна разматрања у вези са околношћу да тужилац у тужби наводи доказе, посебно исправе, а суд мора прегледати такве доказе да би извео закључак о испуњености овог услова - да чињенице и докази нису у супротности. Наиме, доношење ове пресуде могуће је само ако ни на један начин није доведена у сумњу истинитост навода из тужбе. Уколико постоји противречност доказа које је тужилац приложио уз тужбу, суд не може донети пресуду због изостанка.

У том смислу се изјашњава и судска пракса.⁷³ Тако је инстанциони суд у једној одлуци поновио став да суд не може донети пресуду због изостанка, када је нејасно на основу чега је првостепени суд закључио да основаност тужбеног захтева произилази из чињеница наведених у тужби и да чињенице на којима се заснива тужбени захтев нису у супротности са доказима које је тужилац поднео уз тужбу, а имајући у виду да тужилац уз тужбу није доставио нити један доказ.⁷⁴ У наредном случају изабраном из судске праксе поднета је тужба за накнаду нематеријалне штете због неоснованог лишења слободе. Суд најпре понавља да је пресуда због изостанка процесна пресуда и да се може донети уз испуњење свих услова предвиђених у чл. 351 ЗПП, потом констатује да из списка произилази да је туженом позив уредно уручен, а да није приступио на заказано рочиште, чиме су испуњени само неки од услова за доношење поменуте пресуде. Међутим, инстанциони суд даље у одлуци наводи да првостепени суд не даје разлоге о испуњености и других услова за доношење пресуде због изостанка који су предвиђени поменутим чланом, да одлука не

⁷² Пресуда Вишег суда у Београду, Гж. 378/2013 од 11.9.2013. године, необјављено.

⁷³ Вид. Решење Привредног апелационог суда, Пж.8375/2013 од 31.10.2013. године, необјављено; Решење Вишег суда у Пожаревцу, 1Гж 1405/15 (2013) од 02.12.2015. године, - Билтен Вишег суда у Пожаревцу, број 2, 2016., Intermex, аутор сентенце: Д. Богдановић; Решење Вишег суда у Пожаревцу 2 Гж 928/15 (2009) од 23.10.2015. године - Билтен Вишег суда у Пожаревцу, број 2, 2016., Intermex, аутор сентенце: И. Ђорђевић.

⁷⁴ Пресуда Основног суда у Ивањици, П.391/15 од 20.07.2016. и Решење Вишег суда у Чачку, Гж 254/17 од 27.09.2017. године., необјављено.

садржи разлоге из којих чињеница наведених у тужби произилази основаност тужбеног захтева, ни да ли су чињенице на којима се заснива тужбени захтев у сагласности са доказима које је сам тужилац поднео или са чињеницама које су општепознате, а ти докази нису ни наведени у оспореној пресуди.⁷⁵

5. Не постоје општепознате околности због којих тужени није могао да дође на рочиште

Последњи од таксативно набројаних услова, који су предмет анализе у овом раду, је да не постоје општепознате околности због којих тужени није могао да дође на рочиште. Примери тих околности су земљотрес, временске непогоде, епидемије и сл., и свакако представљају оправдане разлоге изостанка са рочишта. О испуњености овог услова нема доступне праксе судова. Чини се да је законодавац прописивањем овог услова имао намеру да обезбеди да тужени не буде неоправдано санкционисан због, могло би се рећи, изнуђене или принудне пасивности, пасивности коју није хтео, већ је била последица одређених околности изван његове воље.

III ЗАКЉУЧАК

Са циљем јачања процесне дисциплине ЗПП одредбом чл. 351 прописује могућност доношења пресуде због изостанка. Сврха ове пресуде је спречавање туженог да својим пасивним ставом спречи развијање парничног поступка, односно спречавање да исти пролонгира. При томе, пасивност туженог треба да буде потпуна, односно да тужени који је уредно позван није приступио на припремно рочиште или на прво рочиште за главну расправу ако припремно рочиште није одржано и да поднеском, стога што тужени изостаје са рочишта, није оспорио тужбени захтев. Уз то, прописано је кумулативно испуњење и низа других услова, о којима суд води рачуна *ex officio*.

Ставови судске праксе о условима из чл. 351 ст. 1 т. 1-5 ЗПП су у довољној мери уједначени, али не и потпуно. Начелно, мања одступања препозната су у тумачењу ових услова између основних и инстанционих судова, али и конкретно нпр. у погледу става да здравствени разлози нису оправдање за изостанак са рочишта, док другачије тумачи изостанак са рочишта због крсне славе – био би оправдана да је тужени на време обавестио суд. Наведене ставове судске праксе корисно је анализирати како би се закључило о начину на који их судови тумаче у образложењу својих одлука. Тиме се истовремено може уочити и колико широко се ови услови тумаче у судској пракси и постоје ли разлике у тумачењу које могу условити неуједначену и недоследну праксу што је, свакако, значајан проблем примене правних норми, а тиме и заштите права ради које се судски поступци и воде.

⁷⁵ Пресуда Основног суда у Чачку, П.1112/18 од 7.12.2018. и Решење Вишег суда у Чачку, Гж. 193/19 од 28. 10. 2019. године, необјављено.

Коначно, могло би се закључити да судска пракса показује у значајној мери прилагођеност законском решењу, чиме смо остварили циљ дефинисан на почетку рада и доказали постављену афирмативну хипотезу.

Sanda Ćorac, LLD*

JUDGEMENT BY FAILURE TO APPEAR - SOME OF THE CONDITIONS FOR ADOPTION FROM THE ASPECT OF COURT PRACTICE

Summary

The defendant/respondent who failed to come to the preparatory hearing or to the first hearing for the main hearing may be sanctioned, so the procedural inactivity of the orderly summoned defendant/respondent, with the fulfillment of the conditions prescribed by the Civil Procedure Law, may result in passing of a judgement by failure to appear. The paper analyzes, through the stances from court practice, some issues related to the adoption of this unilateral judgment and the cumulative fulfillment of the conditions exhaustively prescribed by Article 351, paragraph 1, items 1-5 of the Civil Procedure Law.

Key words: *judgments on the basis of dispositive actions of the parties, judgement by failure to appear, conditions for passing, court practice related to judgement by failure to appear.*

* Assistant Professor, Faculty of Law, University of Kragujevac.